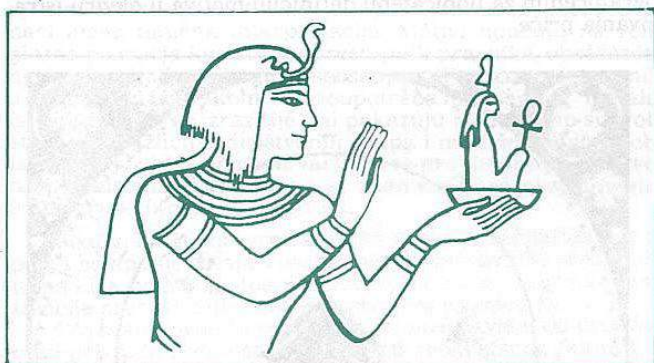

10. Fritz Harkort, »Volkserzahlungsforschung und Parapsychologie«, *Volkskuberlieferung*, Festschrift fur Kurt Ranke zur Vollendung des 60. Lebensjahres (Gotttingen: Otto Schwartz, 1968), p. 91.
11. Jung, *Ein moderner Mythos*, p.
12. *Ibid.*
13. *Ibid.*, p. 27.
14. Sergius Golowin, *Gotter der Atom-Zeit. Moderne Sagenbildung um Raumschiffe und Sternmenschen* (Bern u. Munchen: Francke Verlag, 1967).
15. U uvodnom delu *Deutsche Sagen* (1935)
16. Max Luthai, »Aspekte des Marchens und der Sage«, *Germanische-Romanische Mantschrift*, 16 (1966), 337-350. In English translation, *Genere*, 2, (1969), 162-178.
17. Lepold Schmidt, »Vor einer neuen Ara der Sagenforschung«, *Osterreichische Zeitschrift fur Volkskunde*, 19 (1965), 53-74.
18. A detailed survey, Juha Pentikainen, »Grenzprobleme zwischen Memorat und Sage«, *Temenos*, 3 (1968), 138-167.
19. Vilmos Voigth, »A mondanak mutajai osztalyzanak kerdesehez«, (Some Questions of cataloging Folk Legends what are the Motif, Type, »Stoff«. Teme and Complex of Folk Legends?) *Ethnographia*, 78 (1965), 200-220; Lauri Honko, »Genere Analysis in Folkloristics and Comparative Religion«, *Temenos*, 3 (1968), 48, 66.
20. Greverus, »Thema, Typus und Motiv zur Determination in der Erzahlforschung«, *IV, International Congress for Folk-Narrative Research in Athens*, ed. Georgios A. Megas (Athens, 1965), pp. 130-139.
21. Reidar Th. Christansen, *The Migratory Legends. A Proposed List of Types with a Systematic Catalogue of the Norwegian Variant* (FFG, 175, Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1958).

22. Gisela Burde-Schneidewind, Ina-Maria, Greverus, Ingeborg Muller, Lutz Rohrich, »Deutscher Sagenkatalog, X. Der Tod und die Toten«, *Deutsches Jahrbuch fur Volkskunde*, 13 (1967), 339-397; Rohrich »Das verhaltnis der deutschen Totensagen, *Fabula*, 9 (1967), 270-284. For a general of classification attempts, Maja Boskovic-Stullii, »Beitrag zur Diskussion uper die Katalogisierung der Volkssagen«, *Fabula*, 8, (1966), 192-207. A provisory index of the Scottish-Gaelic legends is also in progress; Alan Bruford, »Scottish Gaelic wirth Stories. A provisional Type-List« *Scottish Studies*, 11 (1967), 18-47.
23. Hatkort, »Volkserzahlungstypen und motive und Vorstellungsberichte«, *Fabula*, 8 (1966), 208-223.
24. Ivan Balassa, »Die Sagen eines Dorfes«, *Acta Ethnographica*, 15 (1966), 233-242; Dagmar Klimova, »Versuch einer Klassifikation des lebendigen Sagenerzahlens«, *Fabula*, 9 (1967), 244-273.
25. Za formiranje glasina kao potencijalnih nukleusa predanja videti Tamotsu Shibutani, *Socioloska studija glasina*, Indianapolis-New York: Bobbs-Merrill, 1966.
26. Magnus Einarsson Mullarka, *Kuca plavih svetlosti*, IF, I, (1968), 82-91.
27. Linda Deg, *Proces formiranja predanja*, IV Internacionalni kongres, Atina, 1965, str. 85-86.
28. *Priča o Duliji Diversu* (Dewhy Deevers), sakupila Cecelia Wickers, student Indijana univerziteta, 9. april 1969.
29. Degh, *Most koji posećuju duhovi u blizini Ejevona i Danvila i njegova uloga u stvaranju predanja*, IF br. 2, (1969), 54-89.
30. *Ibid.*, (1968), 92-106.
31. *Ibid.*, *Cimerkina smrt i formiranje sličnih priča*, IF, br. 2 (1969), 55-74.
32. Brynjulf Alver, *Kategorija i funkcija*, *Fabula*, 9 (1967), 65-66, raspravlja o sličnim problemima.
33. Za dalju diskusiju videti Degh, *Narodne priče i društvo*, Bloomington: Indiana University Press, 1969) str. 130-134.
34. Mircea Eliade, *Sveto i profano*, (New York: Harper and Row, 1961), 151-155.
35. Ranke, »Schwank und Witz als Schwundstufe«, *Festschrift fur Will-Erich Peuckert* (Munchen, 1955), pp. 41-59.
36. Karoly Gaal, *Angaben zu den Erzählungen aus dem sudlichen Burgenland*, Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, 33 (Eisenstadt, 1965), 26.
37. Ranke, »Grenzsituationen des volkstumlichen Erzahlgutes«, *Europa et Hungaria, Congressus, ethnographicus in Hungaria* (Budapest: Akademia Kaido, 1965), pp. 297-300.
38. Will-Erich Peuckert, *Deutsches Volkstum in Marchen und Sage. Schwank und Ratsel* (Berlin: Walter de Gruyter, 1938), p. 168.
39. William, L. Clements, *Kovčeg koji šeta*, IF, br. 2 (1969), 8-10.
40. Bausinger, *Strukturen*, 252.

Sa engleskog: Ljubica Damjanov

tema, tip i motiv

(definisane u istraživanju priče)

ina-marija greverus

Ishodišna tačka i cilj mojih razmišljanja su praktičnog karaktera i molila bih da se oni posmatraju kao pokušaj priloga za sistematizaciju. Ne radi se o tome da se pojmovi teme, tipa i motiva odrede kao takvi, niti o tome da im se da nova smislaona veza u našoj struci. Ovo je pre pokušaj razjašnjenja njihovog postojećeg značenja sa pogledom na praktičnu primenu u katalogu predanja koji smo predvideli i izradili.)

Tako, na ovaj način, posmatramo ove pojmove kao sistemske, kao mogućnost da se uredi, sistematizuje mnoštvo pojava i to putem sistema zasnovanog na poredenju. Toliko intenzivno dela naša nauka sa ovim pojmovima – pre svega, sa motivom i tipom, a toliko se malo brinula o teoretskom izveštavanju, o njegovoj primeni u istraživanju priče i njegovom razgraničenju od drugih naučnih područja.

Zbrkanom mnoštvu određenja tipa, pre svega, u okruženju ukupnog antropološkog istraživanja), suprotstavlja se kod nas materijal ureden prema ovom pojmu, a iz njega tek moramo dobiti teoriju pojma. Ali bi tako pojam, upravo ovim sređivanjem, potao čvrsto ocrtan za našu stručnu terminologiju. Proizlazeći iz ovoga istorijsko-geografskom školom stvorenog sistema bajki, pod *tipom* razumemo skup brojnih priča koje se od drugih mogu odvojiti vlastitim oznakama i čije se zajedničke osobine zasnivaju na istorijsko-genetičkoj srodnosti. Thompson (Tompson) opisuje tip kao »traditional tale that has an independent existence« i nastavlja »it has a history with a beginning in time«.)

Posmatramo li samo tip (pojam) kao takav u smislu tipologije kao osnovne nauke nad tipologijom pojedinačnih nauka određenih struka, sa potpunom jasnošću uočavamo naše stručno-terminološke specifičnosti. Prema Heydeu (Hajde) tip označava (kao »Typus schlechtweg«) za mnoge posebnosti celovito Identično – ne kao takvo – već u vezi sa mnogostruko različitim specifičnostima.) Ovo saznanje o tipu bilo je osnova za tipologiju bajki, čije se tip-oređenje moralo potom izgrađivati: tip bajke označava, za mnoge varijante bajki, celovito Identično – ne kao takvo – već u vezi sa brojnim različitim varijantama bajke (koje ponovo formiraju različite celine – tipove bajki). Poređenje može, naravno, da se vrši samo između celine i celine, dakle, između tipa bajke i tipa bajke, a ne između celovitosti i posebnosti u okviru jedne druge celine (tj. za nas, između jednog tipa bajke i jedne varijante drugog tipa). Ova celina (tip bajke) biva uređena u jednom sistemu koji nam je poznat i koji je od velike pomoći, to je Arne – Thompsonov (Arne – Tompson). Želimo li ovu tipologiju bajke da prenesemo na naš sistem predanja, moramo se najpre upitati šta je to što je odlučujuće za celovitost tipa bajke, kako nam se ta celovitost »suprotstavlja« u katalogizama.

To je identitet, sastavljen iz građe, identitet više priča – sa mogućnostima varijanti – koji se utvrđuje iz karakterističnih kombinacija motiva i može biti protivan u poredenju sa drugim identičnim kompozicijama priče. Tip bajke će, analiziran na ovakav način, biti na osnovu svoje komplikovane izgradnje promenljivo istorijsko-genetički prepoznat; geografsko-istorijska metoda videla je, pre svega, svoj cilj u otkrivanju istorijskog arhetipa. Time se pojam određenog tipa bajke utvrđuje kao monogenetsko jedinstvo građe, koje je nezavisno od drugih tipova bajke (Tompsonov independent existence). Nezavisna egzistencija tipa bajke u vezi je, naravno, samo sa celinom, sa onom celinom koja za samo jedan tip poseduje karakteristične kombinacije motiva, a ne sa onom celinom kojoj je moguće pridodati više ili manje slobodne lutajuće pojedinačne motive.

Pod *motivom* u istraživanju priče označavamo najmanje elemente izgradnje jedne priče: »A motif is the smallest element in a tale having a power to persist in tradition«, tako definiše S. Tompson) i obeležava tri mogućnosti u kojima se motiv ostvaruje: 1. akter; 2. predmeti, predstave i 3. pojedini događaji, ukoliko ne predstavljaju opšta mesta već su tradicionalni. Takođe, ovdje ponovo uočavamo kako je pojam motiva kroz građu u indeksu motiva sačuvao svoj sasvim određeni oblik koji se ne pokriva niti opštim terminom motiv niti sa onima iz drugih struka. Ako ovome suprotsta-

vimo mišljenje Wolfganga Kaysera (Wolfgang Kayser), onda se pojam motiva izrazitije i bitnije ograničava: »Motiv je situacija koja se ponavlja, ona je tipična, a to znači da je ona u ljudskom pogledu značajna. U tom karakteru situacije počiva da motivi ukazuju na nešto što je bilo pre i što će biti posle« (prev. Z. Konstantinovic) – iz ovoga se može opravdati njihovo odvajanje od *movere*.

Od motiva će se, dakle, u nauci o književnosti zahtevati određena uloga, značajna u pogledu funkcije, uloga u izgradnji jedne priče, omeđena od manjih celia kao i pojedinačne samostalne crte i slike, koje služe boljem karakterisanju (itd.) Time se susrećemo sa shvatanjem Christensena (Kristensen) koji govori o »accessoires epique« i od motiva traži da bude »un episode complet et termine«.

Osim toga, u nauci o književnosti i narodnoj umetnosti konstatovalo se da su motivi u pogledu toka, razvoja radnje od različite važnosti. Petsch (Peč) je razlikovao motive jezgra, okvirne motive i motive za popunjavanje. Kristensen govori o »motifs principaux« i »motifs secondaires«, a Honti stavlja težište na osnovni i centralni motiv, za šta takođe koristi izraz osnovna ideja. Honti, koji – kao teoretski predlog – osvetljava sistem bajki izgrađen na osnovu morfološkog gledišta, želi sve one bajke koje sadrže identične i slične motive da formira u grupe, proizlazeći iz centralnog ili osnovnog motiva. Tako bi morao da prema osnovnom motivu grupiše različite motive u morfološki sličnim tipovima bajki. On, dakle, predlaže sintetički postupak umesto analitičkog. Dođuse, Hontijevom pojmu tipa odgovara Tompsonov (tip bajke je formalno, morfološko jedinstvo nasuprot mnogobrojnosti drugih tipova bajki = independent existence; predmet tradiranja je jedinstvo tipa = traditional tale), ali umesto istorijsko-genetičkog srodstva koje se javlja u karakterističnim kombinacijama motiva, Honti govori o srodnosti po poreklu koje, po njemu, može da se vraća sve do u centralni motiv (pokazuje se i kao osnovna ideja). Tako ovaj autor prelazi iz područja grade (koja pripada tipu i motivu) u područje sadržine. Konzekventno sprvođeci ovo došli bismo do rodoslovlja, genealogije ideja ne samo bajki već i svih vrsta priča.

Honti je sam video da je njegov predlog nemoguće sprovesti. Izvor grešaka bio je u tome što je klasifikovanje grupa bajki želeo da sprovede na osnovu njihovih centralnih motiva koje bi onda uredio prema Tompsonovom indeksu motiva. Pri tome je previdio da veliki deo ovih motiva nikada nije dostigao funkciju centralnog motiva, da su mnogi od njih uvek ostajali samo motivi za popunjavanje ili okvirni motivi, odnosno da predstavljaju samo tzv. *accessoires epiques*. Oni postižu svoje značenje tek u vezi sa tokom radnje. Tako kod Tompsona indeks konačno ostaje atomiziranje elemenata koji se razrešavaju iz međusobnih odnosa i moraju biti asupstancijalni. Ukoliko se želi da se pojam motiva postavi u sistem kao termin relacije, morao bi se Tompsonov motiv tek iz svojih diferencirajućih, u pogledu grade specifičnih, određenja vratiti na njihov jedinstveno tipični i shematski karakter.

Osim toga, ako bi se morao sačiniti sistem narodnih priča, konzekventno ureden prema Hontijevim principima, i to sa svim svojim prelaznim i ukrštajućim motivima, u sebi bi nosio slobodu stvaralačkog ljudskog duha u tolikoj meri da jednostavno ne bi bio upotrebljiv za pregledan indeks.

Ukoliko polazimo od Hontijeve »osnovne ideje«, ona nam pokazuje put koji bi bio važan upravo za klasifikaciju predanja. Svaka priča mora da poseduje osnovnu ideju. To je kristalizaciona tačka svakog saznavanja sveta, to je supstanca priče. Dok su ranije opisani pojmovi tipa i motiva bili kategorije grade, osnovna ideja je iz područja sadržine. Samo, pitanje je da li u tom slučaju možemo i želimo da primenimo pojam motiva (kao centralnog motiva), pošto je on za nas već utvrđen kao najmanja jedinica grade.

Za svoj pokušaj klasifikacije Honti upućuje na ideju Kristensena. Kristensen za ovo uvodi pojam *tema*: pod tim on razume »l'idee fondamentale exprimee par un motif ou un assemblage de motifs«. I Kajzer, prilikom objašnjavanja centralnog motiva, upućuje na pojam »tema«. Ovom pojmu teme želela bih da pored tipa i motiva dodelim određenije mesto u našem repertoaru i da ga predložim kao podlogu za našu klasifikaciju predanja.

Dopustite mi da za to navedem neke od potvrda: želimo li da naša predanja konačno uredimo prema tipovima, tada smo, u svakom slučaju, opterećeni istorijsko-genetičkim tipom bajki.

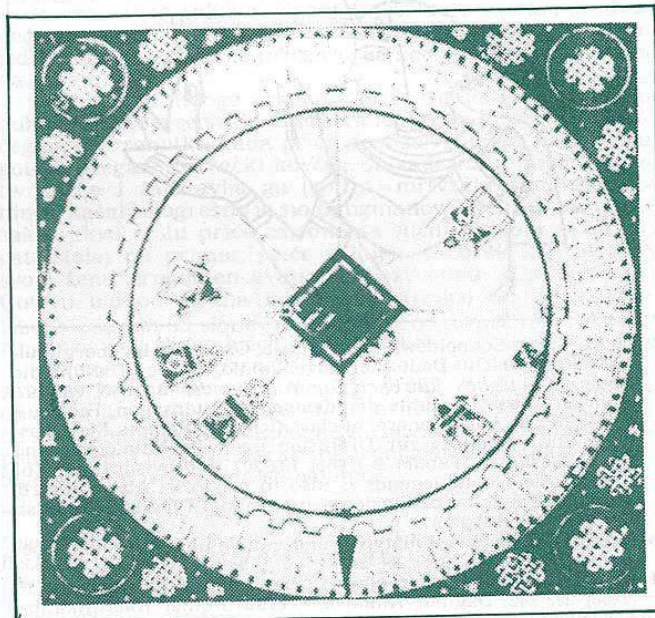
Isto tako, sigurno postoji istorijsko-genetički tip predanja, koji, pre svega, nalazimo u predanjima o putovanju (Wandersagen); ali, time smo »uhvatili« samo deo tradicije, a često je i monogeneza stvarno dokaziva u lokalno ograničenom prostoru. Pitanje monogeneze ili poligeneze bilo bi

upravo za indeks predanja određeni dodatni balast u konačnom odlučivanju u klasifikaciji, kako je to, uostalom, slučaj i kod Arne – Thompsona.

Nedavno se Viktor Žirmunski u svom *Uporednom istraživanju epova* okrenuo protiv prenaplašavanja istorijsko-genetičkog poređenja. Naprotiv, želeo je da da širi prostor istorijsko-tipološkom upoređivanju saglasnosti na osnovu sličnih, ali nezavisnih društvenih i kulturnih uslova razvitka. On govori o »prvenstvu u dokazanom u epu različitim naroda, o prvenstvu takvih tipološki sličnih tema koje se dosledno razvijaju u tipičnu shemu radnje (sujets)«. Za nas je, najpre, važno jasno formulisanje saznanja koje konstatuje upravo istraživač predanja:

Postoji saglasnost bezbrojnih predanja, čija je monogeneza neverovatna, ali koja na osnovu psihičkih, društvenih, religioznih i kulturnih uslovljenosti i ograničenja ljudskih mogućnosti izražavanja pokazuju iste ili slične »epske šablone«. Iza ovoga tipičnog sižea, međutim, stoje i za Žirmunskog tipološki slične teme koje on ispituje i upoređuje u njihovoj društveno uslovljenoj konkretizaciji.

Tema obuhvata celu priču i njeni se dometi ovde mogu konstatovati samo funkcijom u okviru celine. Značenje reči »pravilo« možemo ovde opisati kao osnovnu ideju. Tako bi se ovaj pojam približio Hontijevom pojmu centralnog motiva koji, u svakom slučaju, za naša značenja smatramo premalo ograničenim za uobičajenu definiciju motiva u okviru istraživanja priče.

Slično ovom čini mi se Peuckertov (Pojkert) pojam velikog motiva i premda je time mišljeno isto kao i u slučaju pojma »tema«: određeni sinoptički pregled različitih konkretnih situacija pod njihovom zajedničkom osnovnom idejom. Jer svaka je tema, naravno, za nas dostupna samo u svojoj konkretizaciji grade. Te konkretizacije ne znače neophodno jednakost grade u tematski istim pripovetkama (misli se na onu jednakost grade koju prihvatamo u tipu i motivu).

Konstatujemo: pod temom podrazumevamo osnovnu ideju iz koje nastaje priča i koja obuhvata priču. Ova osnovna ideja realizuje se u gradi. Grada se sklapa iz najmanjih gradbenih jedinica, motiva, i tzv. »epskih citata«. U slučaju identičnosti grade ili njene sličnosti u više priča govorimo o jednom tipu čija srodnost može biti istorijsko-genetičke ili tipološke vrste. Ako se tradicionalna priča sastoji samo iz jednog motiva, onda se ovo najpre događa sa gradom. Svesnim ugrađivanjem pojma teme u našu terminologiju mogli bismo izbeći da pojmove tip i motiv prepustimo istrošenosti, budući da smo ih jednom već upotrebili, naime, za gradbeni i za misaonu celinu. Ovo poslednje je inherentno Hontijevom centralnom motivu i Peuckertovom velikom motivu.

Neka se ostane pri ovome što sam rekla: osnovna ideja (tema) realizuje se u gradi i samo je tako za nas jasna. To, dakle, znači da klasifikaciju možemo izvršiti ne samo prema apstraktnim temama, već ih moramo posmatrati i rasporediti u njihovoj konkretizaciji, dakle, u onome što je gradbeno za priču.

Dopustite mi da pokušam da na jednom primeru demonstriram svoju želju; naime, u raznovrsnosti građe najbolje mogu da pokažem vrednosti i teškoće tako uredenog sistema: polazim od građe »sodoma i gomora«, čiju temu možemo označiti kao »propast prestupničke grupe«. Građa se sastoji iz sledećih glavnih motiva: 1. narod jednog mesta je pun grešnih radnji, 2. bog odlučuje da ih uništi, 3. anđeo se pojavljuje obučen kao putnik i ispituje ljude, 4. gradovi se uništavaju vatrenom kišom, 5. jedan pobožni čovek (gostoljubivi) se spasava. Uz ove javljaju se i drugi brojni motivi, kao što je Lotov pokušaj da prestupnika sodomita ometa, oslepljuje sodomita, Lotovo upozoravanje na propast pošteda grada Saar i okamenjivanje Lotove žene. Ti su motivi ušli u našu priču ne integrišući se s njom. Istu shemu sadržaja nalazimo u predanju o Philemonu i o Baucisu i u brojnim narodnim pripovetkama. Tema svih pripovedaka sastavlja se iz obe komponente prestupnika i kažnjavanja i bliže se prikazuje kroz grupu prestupnika i propast, uništenje ove grupe. Grupni prestupnik se, u svakom slučaju, može pojaviti u pojedinačnom prestupniku, jer pojedinačnu reprezentuje jednu društvenu grupu. Ova tema gotovo da čezne za ispunjenjem u pogledu građe, ispunjenjem koje se utvrđuje iz brojnih motiva i upravo u ovoj temi ima izuzetno veliku širinu varijacija. Grešni čin je najčešće bliže ocrtan u narodnim pripovetkama i ovdje naročito uverljivo upućuje na socijalnu nosivost priče. U osvrtanju na ovu nosivost i u poredenju sa njenim društveno-kulturnim ukupnim statusom moraće se naći njena naučna interpretacija. Motivi upućuju na religiozna područja kao što su: prestupnik praznika, obeščašćenje hostije, huljenje boga; u seoskom miljeu kao: prestupnik u jelu, a u rudarskom – zloupotreba plemenitog metala. Istovremeno i još izrazitije oni pokazuju međusobno suprotstavljane različite društvenih grupa i motive koji služe objašnjavanju običaja grupe, variraju se neophodno sa društvenim statusom svake grupe i sa znanjem ili sa predstavama jedne grupe u odnosu na drugu.

I način uništenja prestupničke grupe je varijabilan: propast i potapanje mesta, rušenje mosta, survavanje lavine, vatrene kiša, bujice, zasipanje rudnika ili, samo, uništenje egzistencije presušivanjem ili pustošenjem plodnog tla.

Isto tako i ovi motivi ponovo zavisni od društvenih i privrednih datosti, naročito od geografskog faktora.

Kao jedan motiv želela bih ovdje da označim spasavanje pobožnog čoveka. Ovaj motiv naglašava i objašnjava osnovnu ideju. Temi ne daje nijedno drugo značenje.

Isto tako je i sa motivom ispitivanja kroz preobučene mističke likove. Taj motiv igra važnu ulogu za tok i razvoj radnje i uzima se u obzir prilikom određivanja tipa. Jer u okviru teme možemo konstatovati formiranje tipova čija je genetička srodnost evidentna na osnovu karakterističnih motiva i njihovih kombinacija; ali tipovi često egzistiraju samo u određenom regionalnom području, kao na primer prestupnička »igra kugli sa odrubljenom dečijom glavom« u alpskom području i, koliko je meni znano, samo u okviru predanja o rudnicima.

Ako ovdje razvijamo naš predlog za jedan indeks, tu bi, dakle, osnovna tema bila »propast jedne prestupničke grupe«. U sintetičkom postupku konstatovali bismo različita građbena konkretizovanja i njih bismo uredili prema njihovim užim tematskim iskazima. Pri tome treba naglasiti da su tematski iskazi »uhvatljivi« samo u onom što čini građu, ali se istovremeno, kako to Kayser zahteva za motiv, moraju apstrahovati od individualnog određivanja. Uži tematski iskaz u okviru naše osnovne teme bio bi, na primer, »onaj o prestupniku u jelu, koji je kažnjen uništenjem cele grupe«, pri čemu tačan opis prestupničke radnje (bez obzira da li je to igra sa hlebom i sirom, kupanje u mleku, izrada točkova ili cipela iz testa za hleb) predstavlja građu. Sve ovo, tada, postaju motivi koji bi se u našem indeksu mogli pojaviti samo u registru.

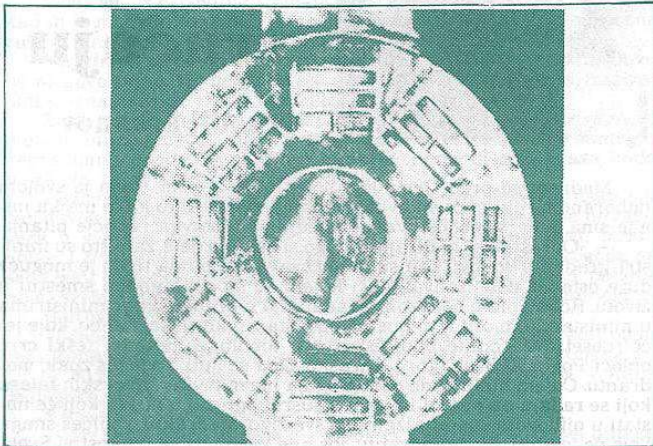
Ovako ocrtni, dalje prošireni tipovi se, svakako, i u našem katalogu pod posebnim brojem. Ali, istovremeno, on nudi mogućnost da epizirana narodna verovanja u predanjima (verovanja koja definitivno ne dokazuju »pattern« tzv. fabulata) bez većeg specificiranja brojeva uključi prema tematskom iskazu.

Saradnici na nemačkom katalogu predanja složili su se u osnovnom o ovom proširenju postupka a, isto tako, i naše češke kolege koji su s nama kratko saradivali u Rostocku na simpoziju o predanju.)

Radujem se što mogu da vam pokažem praktični primer za naš planirani katalog, naime, izradeni sistem gospode Muller (Miler) iz Rostocka, sistem za grupu »smrt i mrtvi«. Iz njega možete da vidite kako se temama – kao što su »neispunjeni život«, »pravo mrtvog«, »nerazjašnjeno spajanje sa

živim«, »krivac kao nemirni mrtvac« – pridodaju uži tematski iskazi i tipovi, koji su konkretizovani u pogledu građe.

Ono čemu težimo sa ovim našim katalogom je upravo to što je mladi Hebbel (Hebel) govorio 1839. godine), o »alfabetu ideja« narodnog predanja; tražio je vezivnu nit kroz lavirint tradicije, kojoj mnoštvo pojavljivanja vidi u zajedničkoj pripadnosti osnovnih predstava i iskaza, a istraživaču daje mogućnost da je dalje istražuju u njenoj društveno-istorijskoj i kulturno-istorijskoj uslovljenosti oblika. Ipak verujem da ćemo i mi svojim radom moći da obezbedimo zahvalnost budućih generacija istraživača, onu zahvalnost koju je Hebbel ovako izrazio: »Ne radi se o bezgraničnom gomilanju materijala, bar ne više (1839!); lavirint stoji tu i zahvalnost ne zaslužuje onaj koji se pomučio da nadogradi još nekoliko ćelija, već onaj koji nam ponudi vodeću nit za celinu ili za njen pojedini deo.«

Tekst objavljen u *Leo graphia* 1965, br. 4.

1. Up. Greverus, Ina-Maria, »Thema und Motiv. Zu einem Index der deutschsprachigen Bergmannsage«, *Tagung der International Society for Folk-Narrative Research in Antwerpen*, Antwerpen 1963, 78ff.
2. »Bericht zu Veröffentlichungs- und Katalogisierungsplanen aus dem Zentralarchiv der Volkserzählung«, *Acta Ethnographica XIII* (1964), 111ff. (Tagung der Sagenkommission der Int. Society for Folk-Narrative Research, Budapest 1963).
3. *Studium Generale IV* 1951, sv. 7 i V, 1952, sv. 4.
4. Thompson, Stith, »Purpose and Importance of an Index of Types and Motifs« (1938), isto i u *Standard Dictionary of Folklore, Mythology...*, New York 1950, 1137f.
5. Heyde, Johs. Erich, »Typus. Ein Beitrag zur Typologie«, *Studium Generale V*, 1952, 241.
6. Thompson, nav. delo.
7. Kayser, Wolfgang, *Das sprachliche Kunstwerk. Eine Einführung in die Literaturwissenschaft*, Bern u. München 1959, 60; V. Kajzer, *Jezičko umetničko delo*, Beograd 1973, 64.
8. U vezi sa ovim up. i Frenzel, Elisabeth, *Stoff-, Motiv- und Symbolforschung*, Stuttgart 1963, 26ff.
9. Christensen, Arthur, »Motif et theme. Plan d'un dictionnaire des motifs de contes populaires, de legendes et de fables«, *FF Communications* 59, 1925.
10. Petsch, Robert, *Wesen und Formen der Erzählkunst*, Halle 1942, 120ff.
11. Honti, Hans, »Marchenmorphologie und Marchentypologie«, *Folk-Live* 1939.
12. Primer za nepreglednost i neupotrebljivost za sistem koji služi u praksi je Proppov pokušaj morfološki izgrađenog sistema bajki prema funkcijama i elementima (up. Propp, V. *Morphology of the*
13. Njegove razlike između centralnog motiva i teme ne uzimaju dovoljno pažljivo u obzir to da uže i šire obuhvataje teme nama svaka grada prapraceno kroz različite stepene svoje apstrakcije, v. Kayser, nav. delo, 62, u srpskohrvatskom prevodu str. 66.
14. Žirmunski, Viktor, *Vergleichende Epenforschung I*, Berlin 1961, 22.
15. Up. Burde-Schneidewind, Gisela, »Bericht ueber eine vorbereitende Besprechung fuer einen deutschen Sagenkatalog«, *Tagung der International Society for Folk-Narrative Research in Antwerpen*, Antwerpen 1963, 88ff.
16. Up. Schmarsel, Franz, *Die Sage von der untergegangenen Stadt*, disertacija, Berlin 1913.
17. Up. Sirovatka, Oldrich, »Zur Morphologie der Sage und Sagenkatalogisierung«, *Acta Ethnographica XIII*, 1964, 99ff, v. i na budimpeštanskom skupu izneseno izlaganje Dagmar Klimova-Rychnova »Vorbereitung eines Kataloges tschechischer abergläubischer Sagen aus der Tschechoslowakei«; v. disertaciju »Příprava katalogučešských povestních zánru« (Preparatory work on a catalogue of czech folklegend types), *Slovenský Narodopis XI*, 1963, 439ff. 17. Friedrich Hebbel u jednoj recenziji o »Deutsche Sagen von Adolph Bude« (1939), *Samtliche Werke*, Hg. Richard Maria Werner, Bd. 10, 491.

sa nemačkog:
M. D. STEFANOVIĆ

Temu »Predanja« — arhaični oblici i savremena pričanja je priredila Zoja Karanović.